

การพัฒนาภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 สำหรับผู้นำนักเรียนระดับมัธยมศึกษา LEADERSHIP DEVELOPMENT IN 21st CENTURY FOR HIGH SCHOOL LEADER

วันที่รับต้นฉบับบทความ: 22 มีนาคม 2562

วันที่แก้ไขปรับปรุงบทความ: 1 ตุลาคม 2562

วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ: 10 ตุลาคม 2562

นพดล บุญภา*

Noppadol Boonpa

สำเนา หมิ่นแจ่ม**

Samnao Muenjaem

เกตุมณี มากมี***

Ketmanee Markmee

สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์***

Suthep Pongsriwat

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 สำหรับผู้นำนักเรียนระดับมัธยมศึกษา 2) เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 สำหรับผู้นำนักเรียนระดับมัธยมศึกษา เป็นการวิจัยแบบประสมวิธี (mixed research method) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้นำนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาจากโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35 อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน ที่กำลังศึกษาในปีการศึกษา 2561 จำนวน 30 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ คู่มือวิทยาการการพัฒนาภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 สำหรับผู้นำนักเรียนระดับมัธยมศึกษา แบบประเมินภาวะผู้นำ แบบทดสอบภาวะผู้นำ สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที่ t -test (one sample group) พบว่า

* ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาผู้นำทางการศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ปีการศึกษา 2561 e-Mail: krunoppadol@hotmail.com

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาผู้นำทางการศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

*** รองศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาผู้นำทางการศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

1. องค์ประกอบภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 สำหรับผู้นำนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ได้แก่ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับทีมงาน การทำงานให้บรรลุเป้าหมาย ทักษะการสื่อสาร การสร้างแรงจูงใจ คุณธรรมและจริยธรรม ความกล้า และการมองการณ์ไกล ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) พบว่าองค์ประกอบภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 สำหรับ ผู้นำนักเรียนระดับมัธยมศึกษา มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยองค์ประกอบที่มีความสำคัญที่สุดคือ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับทีมงาน มีค่าน้ำหนักเท่ากับ 0.903 รองลงมาคือ องค์ประกอบ ด้านทักษะการสื่อสาร มีค่าน้ำหนักเท่ากับ 0.893

2. การพัฒนาภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 สำหรับผู้นำนักเรียนระดับมัธยมศึกษา พบว่า ด้านความรู้ภายหลังเข้ารับการพัฒนา ผู้นำนักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนเข้ารับการพัฒนามี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 การประเมินภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้นำนักเรียนระดับ มัธยมศึกษาอยู่ในระดับมาก และผลการนิเทศ ติดตามและประเมินภาวะผู้นำนักเรียนภายหลังการ พัฒนาอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: การพัฒนาภาวะผู้นำ, ผู้นำนักเรียน, ผู้นำในศตวรรษที่ 21

ABSTRACT

The purposes of this research were to study and develop the content of 21st century leadership in high school. This is a mixed method research. The sample population is 30 high school student leaders from the school in Secondary Educational Service Area Office 35, Pa Sang district, Lamphun province who study in education year 2018. The sample was selected by purposive sampling. The research instruments are lecturer handbook for developing 21st century leadership in high school students, leadership assessment, and leadership test. The statistic used were confirmatory factor analysis, mean, standard deviation and *t*-test (one sample group). The result indicated as following:

1. The content of 21st century leadership for high school student consist of good relationship team work, successful operation, communication skills, motivation, moral and ethics, courage and vision. The confirmatory factor analysis found that 21st century leadership for high school student content has consist with empirical data by chi square statistic at 223.861. The most important component is relationship establishing in the team at the weighted value 0.903. The followed component is communication skill at the weight value 0.893.

2. The 21st century leadership development in high school student found that the knowledge had significantly higher at .01 levels after the training. The 21st century leadership evaluation in high school student was in high level. The follow up result and evaluation after training was in high level.

Keywords: leadership development, student leader, 21st century leader.

บทนำ

กระแสการปรับเปลี่ยนทางสังคมที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 21 ส่งผลต่อวิถีการดำรงชีวิตของสมาชิกในสังคมอย่างทั่วถึง ซึ่งในศตวรรษที่ 21 โลกจะเดินหน้าเข้าสู่ยุคโรงงานอุตสาหกรรมอย่างเต็มรูปแบบ โดยเดินทางเข้าสู่ยุคเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่เน้นการสร้างมูลค่าเพิ่มและความแปลกใหม่ให้กับผลิตภัณฑ์ทุกประเภท โลกในศตวรรษที่ 21 จะเป็นสังคมธุรกิจที่เทคโนโลยีสารสนเทศเข้าไปมีบทบาทอย่างมากกับการดำรงชีวิตของสมาชิกในสังคม ซึ่งเป็นสังคมที่แตกต่างจากปัจจุบันนั่นคือสังคมพหุวัฒนธรรม (วิจารณ์ พานิช, 2555) และเป็นที่ทราบกันดีว่าปัจจุบันกำลังเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ สังคมเริ่มมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม การใช้ชีวิตของคนในสังคมเริ่มเป็นไปในทางธุรกิจหรือมีความเป็นทุนนิยมมากขึ้น อีกทั้งเทคโนโลยีสารสนเทศกำลังเป็นส่วนสำคัญในการดำรงชีวิตของคนในสังคม ดังนั้นต้องเรียนรู้และปรับความคิดในการเตรียมพร้อม ปรับตัว ปรับทัศนคติ และพัฒนาการดำเนินชีวิตเพื่อให้สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม (วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง และอริบ จิตตฤกษ์, 2556; วิจารณ์ พานิช, 2555; สุทธิพร จิตต์มิตรภาพ, 2553) การศึกษาสำหรับศตวรรษที่ 21 ต้องเปลี่ยนแปลงทัศนะจากกระบวนทัศน์ดั้งเดิมไปสู่กระบวนทัศน์ใหม่ที่ให้โลกของนักเรียนและโลกของความเป็นจริงเป็นศูนย์กลางของกระบวนการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้ที่ไปไกลกว่าการได้รับความรู้แบบง่าย ๆ ไปสู่การเน้นการพัฒนาทักษะและทัศนคติ ทักษะการคิด ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะองค์กร ทักษะคิดเชิงบวก ความเคารพตนเอง นวัตกรรม ความสร้างสรรค์ ทักษะการสื่อสาร ทักษะและค่านิยมทางเทคโนโลยี ความเชื่อมั่นในตนเอง ความยืดหยุ่น การภูมิใจตนเอง และความตระหนักในสภาพแวดล้อม และเหนืออื่นใดคือความสามารถใช้ความรู้อย่างสร้างสรรค์ ถือเป็นทักษะที่สำคัญจำเป็นสำหรับการเป็นนักเรียนในศตวรรษที่ 21 ถือเป็นสิ่งที่ท้าทายในการพัฒนาผู้เรียนเพื่ออนาคต (วิโรจน์ สารรัตนะ, 2556)

ทักษะภาวะผู้นำเป็นคุณลักษณะที่จำเป็น นำไปสู่การปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ ประเทศไทยกำหนดให้ภาวะผู้นำเป็นทักษะในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและกำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545-2559) วิสัยทัศน์การปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561) และแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2551-2565) ต่างมุ่งให้สมาชิกในสังคมเรียนรู้และพัฒนาภาวะผู้นำ สะท้อน

ให้เห็นว่า ประเทศไทยให้ความสำคัญกับทักษะภาวะผู้นำเป็นอย่างมาก ปัจจุบันสังคมไทยกำลังเผชิญภาวะวิกฤติเยาวชนไทยขาดภาวะผู้นำและไม่มีแรงจูงใจหรือความต้องการที่จะเป็นผู้นำ เยาวชนส่วนใหญ่ขาดมุมมองและความเข้าใจในความหมายที่แท้จริงของการเป็นผู้นำ โดยขาดทักษะในการเป็นผู้นำและไม่กล้าที่จะยืนหยัดในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม รวมถึงขาดการมีส่วนร่วมในสังคม (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, ออนไลน์, 2557)

โรงเรียนมีบทบาทและหน้าที่สำคัญในการพัฒนานักเรียนให้เป็นผู้ นำเพื่อออกไปรับใช้สังคมและพัฒนาประเทศชาติต่อ โดยผู้นำนักเรียนควรเป็นผู้ที่ไม่เห็นแก่ตัว (selfless) มุ่งมั่น (persistent) คล้อยตาม (consistent) สุภาพ (affable) ซื่อสัตย์ (honest) และจงรักภักดี (faithful-loyal) โดยคุณลักษณะดังกล่าวสามารถพัฒนาได้ระหว่างการศึกษาในสถาบันการศึกษา (Lautzenheiser, Online, 2009) อีกทั้งผู้นำนักเรียนยังมีบทบาทสำคัญต่อสังคมและตนเองคือ บทบาทต่อสังคม ได้แก่ มีมโนธรรมสูง เสียสละ มีคุณธรรม ตั้งใจทำงาน เป็นผู้นำในเรื่องที่เหมาะสม เช่น พัฒนารูปแบบกิจกรรมที่ให้ประโยชน์ต่อสังคม วิเคราะห์สภาพปัญหาของชุมชนได้ ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี รับฟังความคิดเห็นรอบข้าง รับฟังข่าวสารอย่างกว้างขวาง แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกับผู้อื่น เป็นตัวแทนนักเรียนหรือเยาวชนที่จะแสดงความสามารถที่ดีต่อชุมชน เป็นผู้นำของประชากร รวมถึงการดูแลช่วยเหลือครอบครัว ชุมชน และสังคมได้ ในส่วนบทบาทต่อตนเอง ได้แก่ รอบรู้ทุกด้าน มองการณ์ไกล มีบุคลิกภาพน่าเชื่อถือ มีความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา ฉลาด ขยัน อดทน ซื่อสัตย์ เตรียมพร้อมเป็นผู้นำ รอบรู้ด้านการบริหารและพัฒนาตนเองเสมอ มีความคิดสร้างสรรค์ กล้าคิด กล้าทำ กล้าตัดสินใจ และทำงานมุ่งสู่ความสำเร็จเป้าหมายชัดเจน (Lautzenheiser, Online, 2009; พุทธกาล วัชร, 2539)

จากความสำคัญของกระแสการปรับเปลี่ยนทางสังคมที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 21 และความสำคัญของภาวะผู้นำ ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญของปัญหาดังกล่าวและมีแนวคิดในการวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะของผู้นำนักเรียนในศตวรรษที่ 21 ตามสภาพบริบทของสังคมไทย เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาผู้นำนักเรียนและส่งเสริมภาวะผู้นำแก่ผู้นำนักเรียนได้อย่างเหมาะสม เป็นไปได้สอดคล้องกับสภาพบริบทสังคมไทยและวิถีการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 ให้สถานศึกษาสามารถนำไปปฏิบัติเพื่อพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์และเป็นผู้ นำที่ดีต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 สำหรับผู้นำนักเรียนระดับมัธยมศึกษา
2. เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 สำหรับผู้นำนักเรียนระดับมัธยมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบประสานวิธี (mixed research method) ทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ดังนี้

1. กระบวนการวิจัย แบ่งขั้นตอนการวิจัยออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสังเคราะห์องค์ประกอบ ดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาด้วยการสังเคราะห์สาระจากเอกสาร (content analysis) และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตในศตวรรษที่ 21 ภาวะผู้นำ การพัฒนาผู้นำนักเรียนและเยาวชน การวิจัยเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน เพื่อสร้างองค์ประกอบภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 สำหรับผู้นำนักเรียนระดับมัธยมศึกษา

2. คัดเลือกโรงเรียนกลุ่มเป้าหมายที่จะใช้ในการวิจัย จำนวน 4 แห่ง ตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนด โดยศึกษาข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักคือ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และผู้นำนักเรียน เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับองค์ประกอบภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 สำหรับผู้นำนักเรียนระดับมัธยมศึกษา

3. ประเมินภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 สำหรับผู้นำนักเรียนระดับมัธยมศึกษา โดยใช้องค์ประกอบในส่วนที่ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ไว้ในขั้นต้น เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันและนำไปสู่การพัฒนาร่างคู่มือวิทยากรการพัฒนาภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 สำหรับผู้นำนักเรียนระดับมัธยมศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาร่างคู่มือวิทยากร ดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาด้วยการสังเคราะห์สาระจากเอกสาร (content analysis) และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม องค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม การประเมินหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการร่างคู่มือวิทยากรการพัฒนาภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 สำหรับผู้นำนักเรียนระดับมัธยมศึกษา

2. ร่างคู่มือวิทยากรการพัฒนาภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 สำหรับผู้นำนักเรียนระดับมัธยมศึกษา โดยนำข้อมูลที่ได้จากระยะที่ 1 มาเป็นกรอบแนวทางในการกำหนดหลักการและเหตุผล จุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ กระบวนการฝึกอบรม สื่อและแหล่งการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล เพื่อสร้างเป็นคู่มือวิทยากรการพัฒนาภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 สำหรับผู้นำนักเรียนระดับมัธยมศึกษา

3. การตรวจสอบความสอดคล้องเชิงเนื้อหาของร่างคู่มือวิทยากรการพัฒนาภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 สำหรับผู้นำนักเรียนระดับมัธยมศึกษา โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ตรวจสอบโดยการหาค่าความเที่ยง (IOC) มีค่าระหว่าง 0.60-1.00 และปรับปรุงร่างคู่มือวิทยากรการพัฒนาภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 สำหรับผู้นำนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

4. การตรวจสอบความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และคุณค่าของร่างคู่มือวิทยากรการพัฒนาภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 สำหรับผู้นำนักเรียนระดับมัธยมศึกษา โดยการจัดประชุมสนทนากลุ่ม (focus group discussion) ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน ได้แก่ กลุ่มอาจารย์มหาวิทยาลัย จำนวน 3 คน ผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 3 คน ครูที่ปรึกษาผู้นำนักเรียน จำนวน 3 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) และปรับปรุงร่างคู่มือวิทยากรการพัฒนาภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 สำหรับผู้นำนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

5. การตรวจสอบประสิทธิภาพของร่างคู่มือวิทยากรการพัฒนาภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 สำหรับผู้นำนักเรียนระดับมัธยมศึกษา โดยนำร่างคู่มือวิทยากรที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไปทดลองใช้กับผู้นำนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 5 คน แล้วนำข้อบกพร่องมาปรับปรุงแก้ไข จากนั้นนำไปทดลองกับผู้นำนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างอีก 1 ครั้ง จำนวน 15 คน และนำข้อบกพร่องจากการทดลองใช้เครื่องมือมาปรับปรุงแก้ไข เพื่อจัดทำเป็นร่างคู่มือวิทยากรการพัฒนาภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 สำหรับผู้นำนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ก่อนนำไปพัฒนาผู้นำนักเรียนในขั้นตอนต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนาภาวะผู้นำ

ขั้นตอนนี้เป็นการพัฒนาภาวะผู้นำ โดยใช้รูปแบบการวิจัยปฏิบัติการ (action research) ของ Kemmis and McTaggart (1990, p. 4) ประกอบด้วย ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน (plan) ขั้นตอนที่ 2 การปฏิบัติ (act) ขั้นตอนที่ 3 การสังเกต (observe) และขั้นตอนที่ 4 การสะท้อนผล (reflect) ทั้งนี้ ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยแบ่งเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การพัฒนาภาวะผู้นำ (workshop) มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาความรู้ (knowledge) และทักษะ (skill) ในเรื่องภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 สำหรับผู้นำนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ใช้ระยะเวลาการฝึกอบรม จำนวน 16 ชั่วโมง โดยใช้คู่มือวิทยากรการพัฒนาภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 สำหรับผู้นำนักเรียนระดับมัธยมศึกษา

ระยะที่ 2 การติดตามและประเมินผลการพัฒนาภาวะผู้นำ เป็นการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายในสถานศึกษา ซึ่งดำเนินการพัฒนาภาวะผู้นำนักเรียนในลักษณะของการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง (learning by doing) และการเรียนรู้ระหว่างปฏิบัติงาน (learning on the job) บนพื้นฐานของความร่วมมือ (collaboration) ซึ่งอาศัยทรัพยากรที่มีอยู่ในสถานที่ปฏิบัติงานจริง (real work place) ใช้ระยะเวลาในการเรียนรู้ระหว่างปฏิบัติงาน จำนวน 3 เดือน โดยใช้โครงการ/กิจกรรมที่ผู้นำนักเรียนแต่ละสถานศึกษาระดมความคิดและพัฒนาขึ้นจากระยะที่ 1 การพัฒนาภาวะผู้นำ ผู้วิจัยร่วมกับครูที่ปรึกษาผู้นำนักเรียนประจำสถานศึกษาของผู้นำนักเรียนเป็นผู้ร่วมสังเกตและประเมินภาวะผู้นำ โดยมีกำหนดการนิเทศ ติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลา 3 เดือน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล มีดังนี้

1) ร่างคู่มือวิทยากรการพัฒนาภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 สำหรับผู้นำนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ประกอบด้วย หลักการและเหตุผล จุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ คือ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับทีมงาน การทำงานให้บรรลุเป้าหมาย ทักษะในการสื่อสาร การสร้างแรงจูงใจ คุณธรรมและจริยธรรม ความกล้า การมองการณ์ไกล กระบวนการฝึกอบรม สื่อและแหล่งการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล มีค่า IOC ระหว่าง 0.60-1.00 มีความเหมาะสมและความสอดคล้องเชิงเนื้อหาอยู่ในระดับมาก และมีความสอดคล้องกันทุกประเด็น

2) แบบทดสอบความรู้เรื่อง ภาวะผู้นำ มีลักษณะเป็นข้อสอบแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ เกณฑ์การให้คะแนนข้อละ 1 คะแนน มีค่า IOC ระหว่าง 0.60-1.00 ค่าความยาก ระหว่าง 0.27-0.79 ค่าอำนาจจำแนกระหว่าง 0.26-0.78 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.93 ใช้ในการทดสอบความรู้ของผู้นำนักเรียน ระยะที่ 1 ระยะการพัฒนา ก่อนและหลังการอบรม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เปรียบเทียบผลการพัฒนาภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 สำหรับผู้นำนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ด้านความรู้ก่อนและหลังการฝึกอบรม โดยทดสอบค่าทีแบบสองกลุ่มสัมพันธ์กัน (dependent samples *t*-test)

3) แบบประเมินภาวะผู้นำของผู้นำนักเรียน มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า มี 5 ระดับ ประกอบด้วยข้อคำถามตามองค์ประกอบ จำนวน 23 ข้อ มีค่า IOC ระหว่าง 0.80-1.00 มีค่าอำนาจจำแนกระหว่าง 0.35-0.78 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.67 ใช้ในการประเมินภาวะผู้นำของผู้นำนักเรียนก่อนและหลังการอบรม และการติดตามและประเมินผลหลังการพัฒนา ประเมินโดยผู้นำนักเรียนและครูที่ปรึกษาผู้นำนักเรียน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานแล้วแปลผลเป็นระดับคุณภาพ

ผลการวิจัย

1. องค์ประกอบภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 สำหรับผู้นำนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ 23 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับทีมงาน มี 4 ตัวบ่งชี้ 2) ทักษะการสื่อสาร มี 3 ตัวบ่งชี้ 3) การทำงานให้บรรลุเป้าหมาย มี 5 ตัวบ่งชี้ 4) คุณธรรมและจริยธรรม มี 4 ตัวบ่งชี้ 5) การมองการณ์ไกล มี 2 ตัวบ่งชี้ 6) การสร้างแรงจูงใจ มี 2 ตัวบ่งชี้ และ 7) ความกล้า มี 3 ตัวบ่งชี้ ตามลำดับ ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) พบว่าองค์ประกอบภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 สำหรับผู้นำนักเรียนระดับมัธยมศึกษา มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาจากค่าสถิติค่าไคสแควร์มีค่าเท่ากับ 223.861 ($p = 0.063$, $df = 193$, $RMSEA = 0.027$, $GFI = 0.92$, $AGFI = 0.89$ และ $RMR = 0.030$)

2. การพัฒนาภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 สำหรับผู้นำนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ปรากฏผลดังนี้

2.1 ผลการประเมินความรู้เกี่ยวกับภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้นำนักเรียนระดับมัธยมศึกษา หลังการฝึกอบรมพบว่าผู้นำนักเรียนมีคะแนนเพิ่มขึ้น ทั้งนี้มีคะแนนเฉลี่ยก่อนการฝึกอบรมเท่ากับ 15.40 คิดเป็นร้อยละ 51.33 และหลังการฝึกอบรม มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 23.07 คิดเป็นร้อยละ 76.89 เมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนก่อนและหลังการพัฒนาพบว่า คะแนนการทดสอบความรู้เกี่ยวกับภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้นำนักเรียนระดับมัธยมศึกษา หลังเข้ารับการพัฒนากว่าก่อนเข้ารับการพัฒนามีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2.2 ผลการประเมินภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้นำนักเรียนระดับมัธยมศึกษา พบว่า หลังเข้ารับการพัฒนา ผู้นำนักเรียนมีภาวะผู้นำสูงกว่าก่อนการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และผลการวิเคราะห์ติดตามและประเมินภาวะผู้นำนักเรียนหลังการพัฒนาทั้ง 7 องค์ประกอบ โดยภาพรวมภาวะผู้นำของผู้นำนักเรียนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.35$) เมื่อพิจารณาผลการประเมินรายครั้งพบว่า ครั้งที่ 1 ภาวะผู้นำอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.24$) ครั้งที่ 2 ภาวะผู้นำอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.37$) และครั้งที่ 3 ภาวะผู้นำอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.45$)

อภิปรายผล

1. องค์ประกอบภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 สำหรับผู้นำนักเรียนระดับมัธยมศึกษาที่สำคัญ มี 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับทีมงาน 2) การทำงานให้บรรลุเป้าหมาย 3) ทักษะการสื่อสาร 4) การสร้างแรงจูงใจ 5) คุณธรรมและจริยธรรม 6) ความกล้า และ 7) การมองการณ์ไกล ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดของนักวิชาการหลายคน เช่น แบส (Bass, 1998) เบนิสและนานุส (Bennis & Nanus, 1985) คูซส์และพอสเนอร์ (Kouzes & Posner, 2012) พอดซาคอฟฟ์และคณะ (Podsakoff et al., 1990) สรุปได้ว่า ผู้นำต้องมีความเข้าใจและสามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับความต้องการและแรงจูงใจของผู้ตาม สร้างแรงบันดาลใจให้แก่ผู้ตามด้วยการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี วางตนได้อย่างเหมาะสม สร้างวิสัยทัศน์และทำวิสัยทัศน์ให้เกิดความชัดเจน กระตุ้นผู้ตามให้เกิดความตระหนักในงานที่ตนรับผิดชอบ โน้มน้าวจิตใจของผู้ตามให้เปลี่ยนจากการยึดผลประโยชน์ของตนเองมาเป็นประโยชน์ส่วนรวม กระตุ้นให้ผู้ตามยกระดับของความต้องการที่สูงขึ้นกว่าเดิม กระจายอำนาจการตัดสินใจให้ผู้ตามเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในทำนองเดียวกัน สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์ (2550) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลงไว้ 6 ลักษณะ ดังนี้ 1) การเป็นแบบอย่างของพฤติกรรม 2) การสร้างแรงบันดาลใจ 3) ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ 4) การมุ่งความสัมพันธ์เป็นรายคน 5) การกระตุ้นการใช้ปัญญา 6) การดำรงไว้ซึ่งอำนาจส่วนบุคคล นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุเวช กลับลศรี (2558) ที่ศึกษาการพัฒนากิจกรรมลูกเสือเพื่อสร้างภาวะผู้นำของเยาวชนไทย พบว่าเยาวชนไทยควรได้รับการเสริมสร้างภาวะผู้นำ ได้แก่ การรู้จักในการแก้ปัญหาอย่างมีระบบ การตัดสินใจในการแก้ปัญหา การสร้างความคิดรวบยอด การทำงานเป็นทีม ความรับผิดชอบ การมีระเบียบวินัย ความสุภาพอ่อนน้อม ความอดทน การตั้งใจ และสัจจริยธรรม ส่วน วรวิทย์ จิรสัจจธรรม (2558) ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาทักษะภาวะผู้นำเยาวชนในโรงเรียนอาชีวศึกษาคาทอลิก พบว่าองค์ประกอบที่ขาดไปในการเป็นผู้สำเร็จการศึกษาระดับ ปวส. และต้องพัฒนาและส่งเสริมให้แก่เยาวชน ได้แก่ ด้านภาวะผู้นำเยาวชนในการเป็นหัวหน้าคนงาน มี 6 องค์ประกอบที่ขาดไปคือ ด้านการเป็นหัวหน้าคนงาน คือการมีเจตคติที่ดี การมีบุคลิกภาพที่ดี และการนำและการทำงานเป็นทีม ด้านการเป็นหัวหน้างาน คือการคิดวิเคราะห์ การรู้จักแก้ปัญหา และการมอบหมายงาน ตามลำดับความสำคัญ

2. การพัฒนาภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 สำหรับผู้นำนักเรียนระดับมัธยมศึกษา พบว่าด้านความรู้เกี่ยวกับภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้นำนักเรียนหลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนาภาวะผู้นำ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการพัฒนาผู้นำนักเรียนโดยใช้คู่มือวิทยากรการพัฒนาภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วยเนื้อหาหลัก 7 องค์ประกอบ ซึ่งมีความสำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนาภาวะผู้นำให้แก่ผู้นำนักเรียนตามสภาพและบริบทของสังคมไทย ตลอดจนมีกระบวนการจัดกิจกรรมที่หลากหลายเหมาะสมต่อวัยของผู้นำนักเรียน ส่งเสริมการทำกิจกรรมด้วยกระบวนการกลุ่มทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน และการประเมินแบบมีส่วนร่วมระหว่างผู้นำนักเรียนและครู ตลอดจนมีแบบแผนการพัฒนาและติดตามผลการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2558) ที่ระบุว่า ภาวะผู้นำของนักเรียนคือ มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน มีความรู้ความเข้าใจในงานที่รับผิดชอบ มีความสามารถในการทำงานที่รับผิดชอบ มีความสามารถในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในการทำงาน มีความสามารถในการคิดริเริ่มหรือพัฒนางาน และมีความมั่นคงทางอารมณ์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สมพล เข้มกำเหนิด (2556) ที่กล่าวถึงคุณลักษณะผู้นำเยาวชนด้านจิตสาธารณะ ด้านบุคลิกลักษณะ ได้แก่ ทำงานเป็นทีม มีมนุษยสัมพันธ์ มีความรับผิดชอบ อดทนเสียสละ และมีความคิดริเริ่ม สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Load, De Vader and Alliger (1986) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพและความเป็นผู้นำ พบว่าบุคลิกภาพ ได้แก่ ความฉลาด ความชอบมีอำนาจเหนือผู้อื่น มีความสัมพันธ์กับความเป็นผู้นำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งบุคลิกภาพเหล่านี้สามารถนำไปสู่ความสำเร็จในการทำงานได้ และยังสอดคล้องกับ จักรี ต้นเชื้อ (2555) ที่ศึกษาการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำของคณะกรรมการองค์การนักศึกษาอาชีวศึกษาในวิทยาลัยเทคนิคภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา พบว่าคณะกรรมการองค์การนักศึกษาอาชีวศึกษา มีความเฉลียวฉลาดในการแก้ปัญหาสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่ารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของคณะกรรมการสถานักเรียนระดับมัธยมศึกษาสามารถพัฒนาภาวะผู้นำของคณะกรรมการสถานักเรียนให้สูงขึ้นได้ และสามารถพัฒนาให้คณะกรรมการสถานักเรียนมีคุณลักษณะภาวะผู้นำ อันจะส่งผลนำพานักเรียนและสถานศึกษาไปสู่เป้าหมายความสำเร็จ ส่งผลให้นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กในศตวรรษที่ 21 และสามารถดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผู้บริหารของกระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สามารถนำคู่มือการพัฒนาภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 สำหรับผู้นำนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ไปเป็นแนวทาง

ในการกำหนดนโยบายในการวางแผนการดำเนินงานของสถานักเรียนในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีความเป็นผู้นำที่ดีในยุคที่สังคมและเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้เรียน

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

สถานศึกษาต้องจัดทำแผนงาน/โครงการ/กิจกรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาภาวะผู้นำให้แก่ผู้นำนักเรียน ตลอดจนกำหนดแนวทางการติดตามและประเมินผลกิจกรรมของผู้นำเรียนที่ชัดเจน โดยจัดให้มีการติดตาม กำกับดูแล พัฒนาอย่างต่อเนื่องด้วยวิธีการที่หลากหลาย และประเมินผลตามสภาพจริง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิธีการหรือเทคนิคในการพัฒนาที่ตอบสนองต่อความแตกต่างของบุคคลได้อย่างทั่วถึง และควรนำผลจากการพัฒนาภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 สำหรับผู้นำนักเรียนระดับมัธยมศึกษาไปทดลองใช้จริงในสถานศึกษา
2. ควรพัฒนาหลักสูตรที่เสริมสร้างภาวะผู้นำให้แก่นักเรียนและผู้นำนักเรียนอย่างยั่งยืนและถาวร
3. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการดำเนินการพัฒนาภาวะผู้นำแก่ผู้นำนักเรียนในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ
4. ควรศึกษากระบวนการพัฒนาภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 สำหรับผู้นำนักเรียนระดับมัธยมศึกษา

บรรณานุกรม

- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2557). *สร้างภาวะผู้นำในเด็กและเยาวชนไทย* (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.moe.go.th/moe/th/news/detail.php?NewsID=2567&Key=hotnews> [2560, 1 มกราคม].
- จักรี ต้นเชื้อ. (2555). *การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำของคณะกรรมการองค์การนักศึกษา อาชีวศึกษาในวิทยาลัยเทคนิคภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษา*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาวะผู้นำทางการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- พุทธกาล วัชร. (2539). *วิสัยทัศน์ในการจัดการกิจกรรมเพื่อการพัฒนาการศึกษา: สรุปผลการประชุมสัมมนาผู้บริหารและบุคลากรด้านกิจกรรมนักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย.

- วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง และอชิป จิตตฤกษ์. (2556). *ทักษะแห่งอนาคตใหม่: การศึกษาเพื่อศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: Open Worlds.
- วรุณี จิรสุจริตธรรม. (2558). *การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาทักษะภาวะผู้นำเยาวชนในโรงเรียนอาชีวศึกษาคาทอลิก*. วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). *วิธีการสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2556). *กระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษา กรณีที่สะท้อนต่อการศึกษาศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: ทิพย์วิสุทธิ.
- สมพล เข้มกำเหนิด. (2556). *การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมผู้นำเยาวชนเพชรบุรพา เสริมสร้างจิตสาธารณะ*. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2558). *คู่มือแนวทางการปฏิบัติงานกิจกรรมสภานักเรียน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- สุทธิพร จิตต์มิตรภาพ. (2553). *การเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง*. กรุงเทพฯ: สมาคมเครือข่ายการพัฒนาวิชาชีพอาจารย์และองค์กรอุดมศึกษาแห่งประเทศไทย.
- สุเทพ พงษ์ศรีวัฒน์. (2550). *เอกสารประกอบการแลกเปลี่ยนเรียนรู้รายวิชาภาวะผู้นำทางการศึกษาในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง*. ม.ป.ท.
- สุเวศ กลับศรี. (2558). การพัฒนากิจกรรมลูกเสือเพื่อสร้างภาวะผู้นำของเยาวชนไทย. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ*, 9(1), หน้า 32-39.
- Bass, Bernard M. (1998). *Transformational leadership: Industry, military, and educational impact*. Mahwah, NJ: Erlbaum Associates.
- Bennis, Warren, & Nanus, Burt. (1985). *Leader: The strategies for taking change*. New York, NY: Harper & Row.
- Burns, James MacGregor. (1978). *Leadership: Theory of leadership*. New York, NY: Harper & Row.
- Kemmis, S., & McTaggart, R. (Eds.). (1990). *Action research reader*. Geelong, Australia: Deakin University Press.
- Kouzes, James M., & Posner, Barry Z. (2012). *The leadership challenge: How to make extraordinary things happen in organizations*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Lautzenheiser, T. (2009). *The selection and development of effective student leaders* (Online). Available: <http://musicforall.org/programs/gn/downloads/selectionpdf> [2017, January 1].

- Leithwood, Kenneth, Jantzi, Doris, & Steinbach, Rosanne. (1999). *Changing leadership for changing times*. Philadelphia, PA: Open University Press.
- Load, R. G., De Vader, C. L., & Alliger, G. M. (1986). A meta-analysis of the relation between personality traits and leadership perceptions: An application of validity generalization procedure. *Journal of Applied Psychology*, 71(3), pp. 402-410.
- Podsakoff, P. M., et al. (1990). Transformational leader behaviors and their effects on followers' trust in leader, satisfaction, and organizational citizenship behaviors. *Leadership Quarterly*, 1(2), pp. 107-142.